

Lubí Slovenci!

Razstava ob dnevu reformacije

Dan reformacije je v Sloveniji **državni praznik** in **dela prost dan**. Praznujemo ga **31. oktobra** in je posvečen reformaciji, verskemu, družbeno-političnemu in kulturnemu gibanju 16. stoletja, ki je Slovencem prinesla prve tiskane knjige v slovenščini, prvo slovnico in s tem slovenski knjižni jezik. Njen najvplivnejši slovenski predstavnik je bil **Primož Trubar**. Drugi vidni predstavniki reformacije v Sloveniji so bili **Jurij Dalmatin**, **Adam Bohorič** in **Sebastijan Krelj**. Praznik je bil vpeljan leta **1992**.

Dan reformacije 31. oktobra praznujejo tudi drugod po svetu. Na ta dan naj bi namreč nemški duhovnik **Martin Luther** na vrata cerkve Vseh svetih v Wittenbergu nabil **petindevetdeset tez**, kritičnih do katoliške cerkve. Čeprav o tem dogodku nimamo dokazov, pa je potrjeno, da je 31. oktobra Luther svoje delo poslal Albertu Brandenburškemu, nadškofu Mainza. Ta praznik ima osrednjo vlogo v luteranski in kalvinistični cerkvi, praznujejo pa ga tudi druge protestantske skupnosti.

Tematska razstava ob dnevu reformacije z biografijami slovenskih reformatorskih piscev

Razstavo je pripravil David Vidmar Čeru, gradivo vzeto iz proste domene.

Kaj sta reformacija in protestantizem?

Reformacija je bilo versko, kulturno, mentalno in politično gibanje v 16. stoletju, ki je iskalo spremembe in reforme znotraj Rimskokatoliške cerkve ter povzročilo nastanek različnih protestantskih cerkva. Glavne značilnosti reformacije so bile kritika cerkvenih zlorab, poudarek na osebnem odnosu vernika z Bogom in pomen svetih besedil kot glavnega vira krščanske vere.

Nekateri ključni elementi reformacije so:

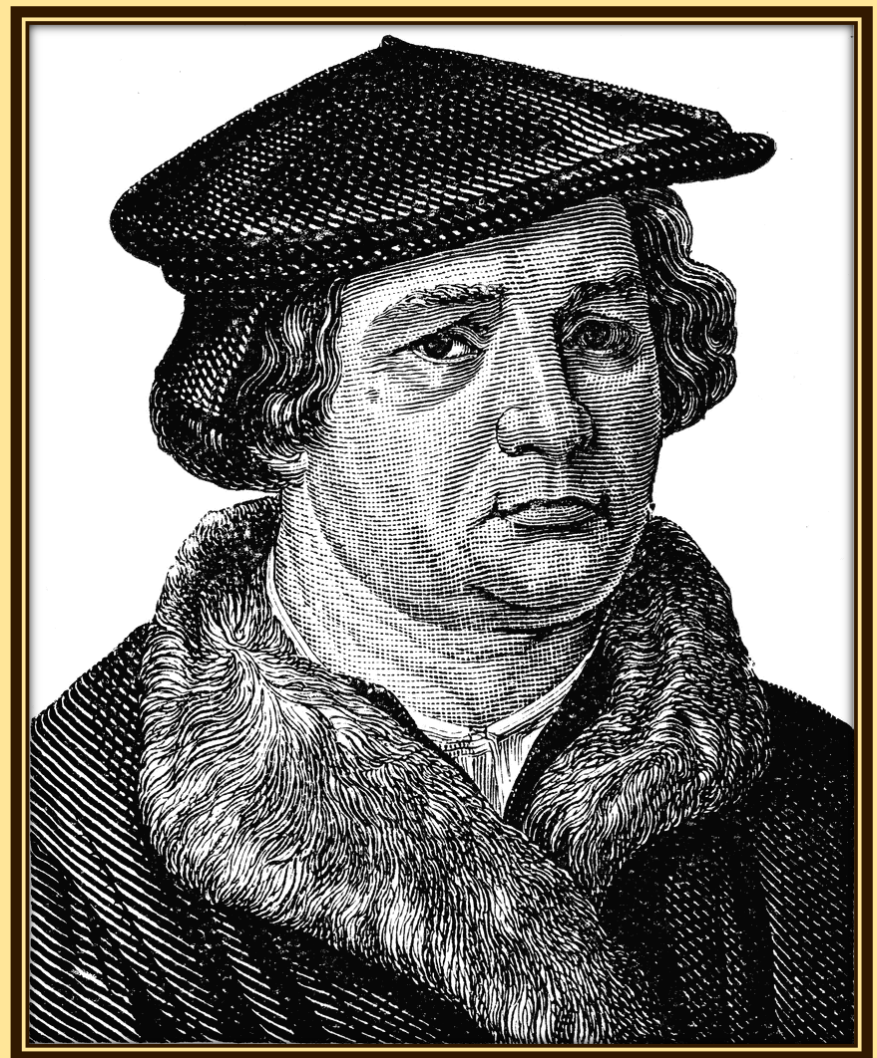
- **Sola scriptura (samo, kar je napisano):** Verovanje, da je Sveto pismo v nasprotju s tradicijo ali cerkvenimi dekreti edini vir krščanske vere in prakse.
- **Sola fide (samo vera):** Ideja, da je človek opravičen (rešen) samo z vero v Jezusa Kristusa in ne s svojimi deli.
- **Kritika cerkvenih zlorab:** Reformatorji so ostro kritizirali različne zlorabe znotraj cerkve, kot so prodaja odpustkov, razkošje klera in korupcija.
- **Prevod svetih besedil:** Reformatorji so poudarjali pomen dostopa do svete besede za vse vernike. Mnogi so se posvetili prevodu Biblije v ljudske jezike, kar je širšemu prebivalstvu omogočilo branje in razumevanje Božje besede.
- **Zavračanje papeževe avtoritete:** Večina reformatorjev je zavrnila papeževo avtoriteto kot najvišjega vodje Cerkev na Zemlji.

Njen glavni začetnik je nemški katoliški duhovnik in avguštinski menih **Martin Luther**, ki je **31. oktobra 1517** na vrata cerkve v nemškem mestu **Wittenberg** pribil liste s 95 tezami **o moči odpustkov**, kjer je spodbijal del tedanje doktrine o odpustkih za mrtve v vicah (ni pa še obsojal drugih slabosti tedanje Cerkev).

Glavni Luthrov ugovor je bil, da duhovnik mrtvim ne more dati nobenega odpustka, ker duhovniška oblast ne seže na oni svet, v vice. Motilo ga je, da je bil **denar od odpustkov namenjen gradnji Bazilike sv. Petra v Rimu**. Luther je sprva zahteval le reformo katoliške cerkve, ker pa ga je ta zavrnila, se je **oblikovala nova cerkvena organizacija**, luteranska cerkev.

Prve kritike katoliške cerkve so se pojavile že v 14. stoletju. Anglež **John Wycliffe** in Čeh **Jan Hus** sta nastopila proti bogatenju Cerkev in poudarila, da je **edini vir vere Biblija**, zato naj jo **duhovniki razlagajo v domačem jeziku**. Husa so zaradi njegovega prepričanja **sežgali na grmadi**.

Luthra je papež zaradi upora izobčil iz Cerkev, kasneje pa je to naredil tudi cesar. Zaradi reformacije je prišlo do razkola v Cerkvah. Na severu Evrope so bili, grobo rečeno, protestanti, na jugu pa katoliki.

Portret Martina Luthra

Najpomembnejši predstavniki reformacije so bili **Martin Luther** v Nemčiji, **Jean Calvin** v Švici in **John Knox** na Škotskem. Luthrovo pisanje **95 tez leta 1517**, v katerem je izpostavil svoje kritike cerkvenih zlorab, pogosto pomeni začetek reformacije.

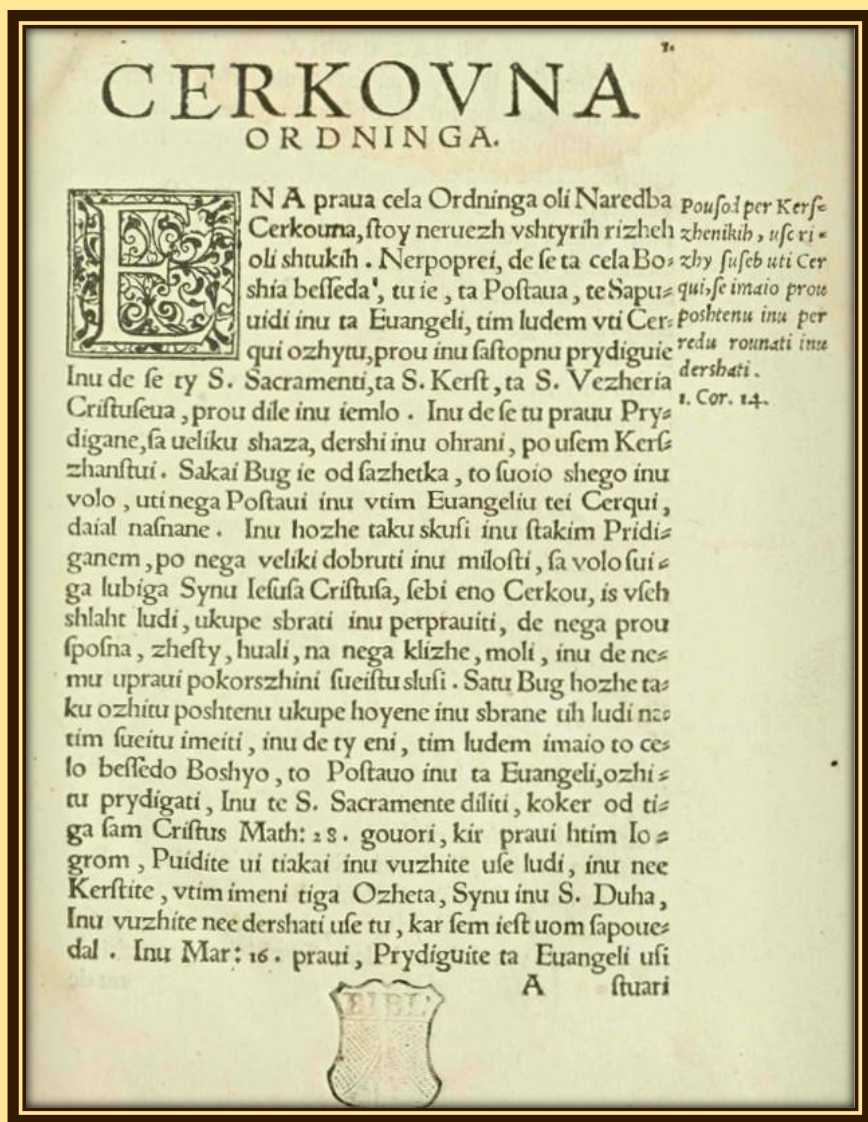
Reformacija je sprožila **serijo vojn, preganjanj in protireformacijskih gibanj**. Kot posledica tega so se oblikovale številne **nove krščanske denominacije**, vključno z luteranskimi, kalvinističnimi, anglikanskimi in mnogimi drugimi protestantskimi skupnostmi.

»Želim si, da bi Sveto pismo prevedli v vse jezike, tako da ga ne bi brali in razumeli samo Škoti in Irci, ampak tudi Turki in Saraceni. Želim, da bi si iz njega popeval kmet za plugom, da bi ga tkalec brundal ob napevu svojih statev in da bi si popotnik na potovanju z zgodbami iz njega preganjal utrujenost.«

Erazem Rotterdamski

Reformacija na Slovenskem

V 16. stoletju je Evropo **preplaval val reformacije**, ki je spremenil versko, politično in kulturno krajino celotne celine. Ta prelomen dogodek ni obšel niti slovenskega ozemlja. Nadvojvoda **Ferdinand I.** zaradi zapletenih političnih razmer v cesarstvu in obrambe pred Turki širitve reformacije ni preprečil. Tako so plemiči iz stanov Kranjske, Koroške in Štajerske začeli prestopati na stran protestantizma in si prisvajati versko svobodo. Začeli so **ustanavljati protestantske cerkve**. Povabili so **Trubarja**, da je v Ljubljani prevzel **mesto intendenta** kranjske protestantske cerkve. V tem času je Trubar izdelal cerkveni red z natančno cerkveno organizacijo s slovenskim jezikom kot glavnim jezikom obredov in verskega nauka v slovenskih deželah. Imenoval se je **Cerkovna ordninga**.

Danes prevladuje mnenje, da je Trubarjeva *Cerkovna ordninga* najpomembnejša stvaritev slovenskih protestantov poleg prevoda Biblije.

Čeprav so bile primarne motivacije reformacijskega gibanja verske narave, so bile njegove posledice na Slovenskem še mnogo globlje. Pripomogle so k **oblikovanju slovenskega knjižnega jezika, krepitvi narodne zavesti in razvoju intelektualne misli**.

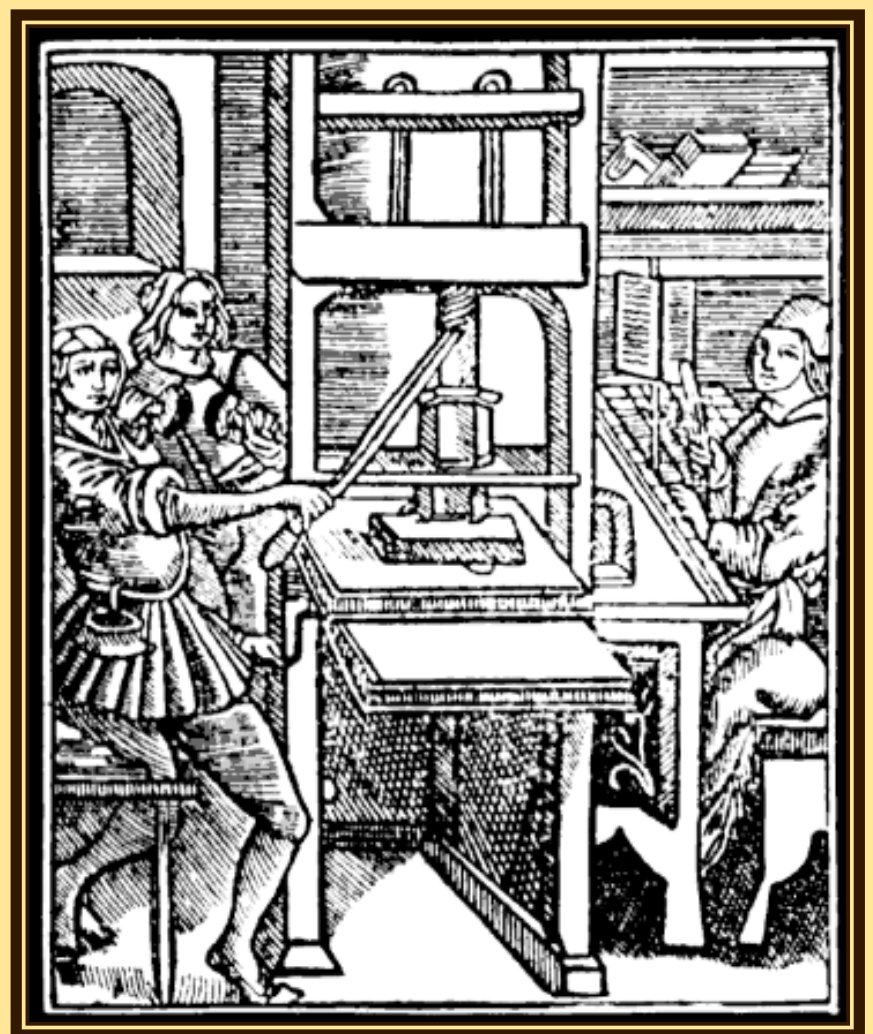
Hkrati je bilo obdobje reformacije na Slovenskem zaznamovano tudi z **notranjimi in zunanjiimi konflikti**. Medtem ko so se reformatorske ideje hitro širile v mestih in med plemstvom, je Rimskokatoliška cerkev izvajala **protireformacijo**. Slovenski reformatorji so bili neuspešni predvsem pri širitvi nove vere med nižjimi stanovi, ki so

ostali v rokah Rimskokatoliške cerkve, saj je ravno zaradi te podpore lahko začela protireformacijo. Ta je bila močna, sistematična in uspešna, kar je pripeljalo do **ponovne katoliške prevlade** na večini slovenskega ozemlja.

Protestantska vera pri kmetih ni bila priljubljena. Zanj se je ogrela le manjšina tega sloja. Namesto tega so nastajale razne kmečke verske sekte **prekrščevalcev**, ki so se v slovenske dežele razširili z nemškega ozemlja v začetku 16. stoletja, **novih šiftarjev, skakačev, bičarjev, mučencev itd.** Odnos slovenskega protestantizma do kmečkih oblik religioznosti (verskih sekt) je bil negativen. Ta nesoglasja so poleg **centralizacije Habsburžanov in njihove prevlade nad stanovi** eden izmed razlogov, da je bila protireformacija na Slovenskem tako uspešna.

Poleg verskih in jezikovnih posledic je reformacija prinesla tudi nov način razmišljanja. Ko so bili Slovenci pod oblastjo **Habsburžanov**, je pomenila močno orodje za ohranjanje in utrditev narodne identitete.

Zanimivo je, da se je v tem obdobju razvila tudi slovenska **protestantska intelektualna elita**, ki je prevzela vodilno vlogo v izobraževalnih in kulturnih zadevah. Tiskanje knjig v slovenščini, širjenje izobraževanja in ustanavljanje šol – vse to je pripomoglo k **oblikovanju bolj izobraženega in samozavestnega slovenskega prebivalstva**. Reformacija na Slovenskem je bila veliko več kot le versko prebujenje. **Pustila je trajen pečat v slovenski kulturi, jeziku in narodni identiteti**.

Iznajdba tiska v 15. stoletju je omogočila širitev pismenosti in idej.

Primož Trubar: osrednji lik reformacije in protestantizma na Slovenskem

V zgodovini slovenskega naroda ni veliko osebnosti, ki bi imele tako **globok in trajen vpliv na jezik, kulturo in identiteto kot Primož Trubar**. Rojen je bil leta 1508 v vasi **Rašica** blizu **Velikih Lašč**. Njegova življenjska pot odraža nemirno obdobje reformacije, ki je pretreslo Evropo. Mladi Trubar je že zgodaj pokazal **zanimanje za duhovne zadeve**. Po osnovnem izobraževanju v **Ljubljani** je svoje teološko znanje razširil v **nemških mestih**, kjer je prišel v **stik z idejami reformacije**. Te so ga globoko zaznamovale, saj je začutil potrebo po duhovni prenovi tudi na slovenskem ozemlju.

Izsek iz portreta Primoža Trubarja

Vrnitev v domovino je označila začetek njegovega poslanstva. Trubar ni bil zgolj menih, ki je preprosto sledil novim verskim naukom, temveč vizionar, ki je razumel pomen maternega jezika v verskem izobraževanju. To razumevanje je privedlo do izdaje **Katekizma** in **Abecednika** leta 1550, prvih dveh tiskanih knjig v slovenščini. Ta korak je bil revolucionaren. V času, ko je bil slovenski jezik omejen predvsem na ljudsko ustno tradicijo, je Trubar **postavil temelje za slovenski knjižni jezik**.

Vendar pa njegova pot ni bila brez ovir. Njegovo zavzemanje za protestantske ideje je privedlo do **konfliktov s cerkvenimi oblastmi**. Zaradi svojih prepričanj

je bil večkrat **preganjan in prisiljen živeti v izgnanstvu**, predvsem v **Tübingenu v Nemčiji**. Tam je nadaljeval svoje delo ter napisal in izdal več kot 20 del v slovenščini, med katerimi je najpomembnejši celoten prevod **Novega testamenta**. To monumentalno delo je postavilo standard za slovenski jezik in je bilo temelj za **kasnejši Dalmatinov prevod Biblije**.

Od celotne protestantske knjižne produkcije v slovenščini je **napisal polovico** in uredil dve tretjini del. Protestantska književna tradicija je tako močno zasenčila katoliško, da se je morala ta nasloniti na protestantska dela tudi potem, ko je zaradi protireformacije katolištvo prevladalo nad protestantizmom.

Trubar je večinoma deloval v Ljubljani, kjer je okoli leta **1535 postal pridigar** in leta **1542 stolni kanonik**. Prav tako je deloval kot **ustanovitelj in superintendent (1561–1565) protestantske cerkve na Kranjskem**. Leta 1564 je izdal **Cerkovno ordningo**, cerkveni red. Ker je s tem posegel v pristojnosti deželnega kneza, je bil leta **1565 dokončno izgnan iz Kranjske**. Zatem je do smrti prebival in služboval v Nemčiji v današnji zvezni deželi **Baden-Württemberg**.

Trubarjeva dediščina ni samo v njegovih delih, temveč tudi v njegovi viziji za slovenski narod. Bil je prepričan, da jezik in vera hodita z roko v roki ter da je za duhovno prenovu nujna tudi kultura. S svojim delom je postavil temelje za slovensko literaturo, izobraževanje in narodno identiteto. Ko je leta **1586 umrl v nemškem mestu Derendingen**, je za seboj pustil dediščino, ki se je oblikovala v jedru slovenskega naroda. Danes, več stoletij pozneje je Primož Trubar upravičeno **priznan kot oče slovenskega knjižnega jezika ter ključna figura v oblikovanju slovenske identitete in kulture**.

Ta prvi deil tiga Noviga testamenta (1557)

Jurij Dalmatin: pionir slovenske biblijske tradicije

V svetu literarnih dosežkov se redko srečamo z deli, ki ne le oblikujejo jezikovno in kulturno dediščino naroda, ampak so tudi **neprekosljivo vezivo njegove kolektivne identitete**. Med takšna dela nedvomno spada slovenski **prevod celotne Biblije**, ki ga je ustvaril **Jurij Dalmatin**.

Jurij Dalmatin, rojen v sredini 16. stoletja (natančneje okoli leta 1547 v Krškem), je prišel v ospredje v obdobju, ko so ideje reformacije močno vplivale na evropsko kulturno krajino. V Sloveniji so reformatorska prizadevanja, ki so jih začeli ljudje, kot je bil **Primož Trubar**, postavila temelje za prevod Svetega pisma v slovenščino. Dalmatin, izobražen v Wittenbergu, je bil idealno postavljen za to monumentalno nalogo.

V letih 1565 in 1566 je študiral na **nižji latinski šoli**. Od leta 1566 do leta 1572 je študiral v Tübingenu, kjer je **doštudiral filozofijo in protestantsko teologijo**. V Ljubljano se je vrnil leta **1572**. Kot protestantski duhovnik je služboval na Nemškem, v Begunjah, Škocjanu in Ljubljani.

Dalmatin je prvi v slovenščino prevedel celotno Sveto pismo. Izšlo je leta 1584 v Wittenbergu na Saškem s polnim naslovom ***Biblija, tu je vse Svetu pismu Stariga inu Noviga testamenta, slovenski tolmačena skuzi Jurija Dalmatina***. S prevodom celotnega Svetega pisma je **vplival na razvoj slovenskega knjižnega jezika**. Za Slovence je bilo to pomembno jezikovno in kulturno dejanje, saj smo se z njim **uvrstili med kulturno razvite evropske narode** (prevod Biblije smo namreč dobili kot 12. narod).

Prevajanje je potekalo 10 let, brez slovarjev in drugih jezikovnih knjig. Dalmatin je **poznal hebrejščino in grščino, a je izhajal iz Luthrovega prevoda**. Biblijo so protestanti v domovino **prevažali skrivaj v sodih** in jo razširjali po Kranjski, Štajerski in Koroški približno dve leti. **Duhovniki katoliške Cerkve so smeli uporabljati Dalmatinov prevod s posebnim dovoljenjem**, saj katoliškega prevoda Biblije še niso imeli.

Dalmatinov prevod Biblije v slovenščino, končan leta 1584, ni bil le versko delo, ampak **izraz narodne samozavesti, prizadevanje, da se slovenskemu narodu omogoči dostop do najsvetejših krščanskih besedil v njihovem jeziku**.

V času, ko so bili Slovenci kulturno in politično pod pritiskom, je bila Dalmatinova Biblija **opomnik o moči in bogastvu slovenskega jezika**.

Poleg verskega in kulturnega pomena je imel Dalmatinov prevod tudi ključen jezikovni vpliv. S prevajanjem tako obsežnega in kompleksnega besedila je Dalmatin

standardiziral slovenski jezik, ustvaril nove izraze in frazeme ter pomagal oblikovati slovenščino kot knjižni jezik. Ta jezikovni prispevek je bil temeljnega pomena za kasnejše generacije slovenskih pisateljev in intelektualcev.

Kot vsako pomembno delo je tudi Dalmatinova Biblija sprožila polemike. **Prevod je bil deležen kritik, mnogi so ga videli kot herezijo, nekateri pa so ga poskušali celo uničiti**. Kljub tem izzivom je Dalmatinova Biblija **preživela in postala eden najpomembnejših stebrov slovenske literarne tradicije**.

Prva stran Dalmatinovega prevoda Biblije (*Biblija, tu je vse Svetu pismu Stariga inu Noviga testamenta, slovenski tolmačena skuzi Jurija Dalmatina*)

Jurij Dalmatin ni bil zgolj prevajalec, temveč tudi **kulturološki in jezikovni pionir**. Njegova vizija, trud in predanost so oblikovali slovensko kulturno dediščino, njegov prispevek pa ostaja temeljni kamen slovenske identitete.

Dalmatinova Biblija ni le versko besedilo, temveč tudi simbol slovenskega narodnega duha in odločnosti.

Sebastijan Krelj: jezikoslovec in reformator slovenske besede

Sebastijan Krelj, rojen okoli leta 1538 in umrl leta 1567, je bil ena **izmed ključnih osebnosti slovenskega protestantskega gibanja in reformacije**. Njegova dediščina pa se ne konča pri verskem vplivu. V zgodovini slovenščine zaseda posebno mesto kot **jezikoslovec, ki je oblikoval slovenski knjižni jezik in literarno tradicijo**.

Krelj je bil rojen v Vipavski dolini in deležen izobraževanja v Nemčiji. Ta izkušnja v tujini mu je omogočila stik z idejami reformacije in ga **oblikovala v izobraženega humanista**. Študiral je v **Jeni pri protestantskem teologu, jezikoslovcu in zgodovinarju M. Vlačiću Iliriku**. Postal je magister, leta 1561 pa je bil že njegov pomočnik. Iz Jene se je z njim preselil v Regensburg, leta 1563 pa je z njim obiskal Ljubljano, kjer se je **seznanil s Trubarjem in postal pridigar**.

Po vrnitvi v domovino je postal duhovnik in dejaven **podpornik reformacijskega gibanja**.

Krelja od mnogih njegovih sodobnikov ločuje njegova strast do jezika. Ko so bila prizadevanja za standardizacijo slovenščine še v povojih, je **napisal številna dela, ki so pomagala oblikovati in utrditi slovenski knjižni jezik**. V teh delih je Krelj uporabljal slovenščino, ki je bila bližja ljudskemu govoru, in tako pripomogel k demokratizaciji jezika.

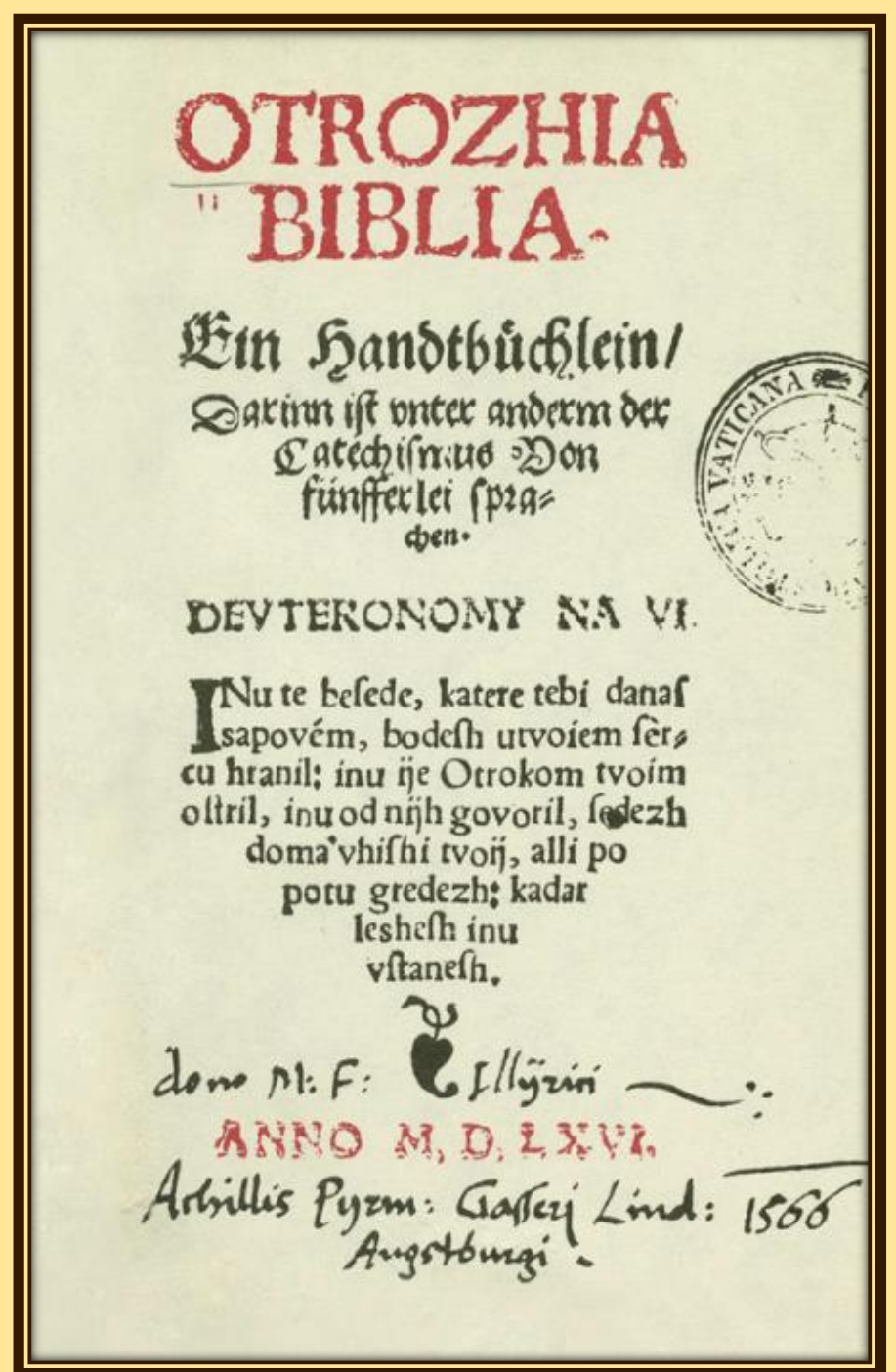
Leta **1562** je literarno pot začel z nemškim spisom *Christlich bedencken*, s katerim je nastopil proti Vlačičevim teološkim nasprotnikom. Leta 1563 je v pesmarici, ki sta jo uredila Klombner in Juričič, objavil dve pesmi (*Symbolum Luther* in *Ta 14. inu 53. Psalm*). Istega leta je napisal *Summe christlicher Lehre*, ki ni izšla v tisku, ampak je zametek poznejše Otročje biblije. Leta **1566** je izdal *Otročjo biblijo*, v katero je prenesel pravopisne in jezikoslovne reforme Trubarjevega pisanja, ob malem *Abecedniku* je objavil slovarček 24 besed, *Katekizem* v petih jezikih, navodilo za krščansko življenje ter razlike med protestantsko in katoliško vero, Trubarjevo pesem *Ne daj, Oča* in svojo pesem *O Bog Oča, nebeski Kral*.

Otročja biblija je **prvi poskus zedinjenja Slovencev in Hrvatov v skupnem, doslednem pravopisu na osnovi latinice**. Kot učni priročnik je bila namenjena učenju katekizma v materinščini na ljubljanski protestantski stanovski šoli, v Bohoričevem šolskem redu je bila imenovana *Catechesi Sebastiani Crellü*.

Sebastijan Krelj je bil **pionir v uporabi dvojnih samoglasnikov v slovenskem jeziku**, prav tako je zagovarjal uporabo slovenske črke *f* (dolgi *s*). Dosledno je uporabljal znake za sičnike in šumnike, označil je mehka *lj* in *nj*, ločil *u* in *v*, uvedel naglasna znamenja in dodal znak

ch za ć. Njegovo jezikoslovno delo je postavilo temelje za slovenske jezikoslovce, kot sta bila **Adam Bohorič in Jurij Dalmatin**.

Pisal je v čistem jeziku, skladnja je domača in preprosta. V pisavi knjižne slovenščine ni upošteval le enega krajevnega govora, temveč je zajemal izraze iz več narečij. Njegov jezik vsebuje manj germanizmov kot Trubarjev in redkeje uporablja člen po nemškem načinu.

Naslovnica Kreljeve Otročje biblije iz leta 1566

Na žalost je Krelj **umrl mlad**, pri komaj 29 letih. Kljub temu je v tako kratkem življenjskem obdobju pustil neizbrisen pečat v slovenski kulturi in jeziku. **Njegova dediščina se odraža v vsaki knjigi, napisani v slovenščini, in v vsaki generaciji Slovencev, ki cenijo bogastvo in lepoto svojega jezika**.

Njegova strast in predanost slovenskemu jeziku sta ga postavili ob bok največjim jezikoslovnim in kulturnim ikonam slovenske zgodovine.

Adam Bohorič: arhitekt slovenske pravopisne tradicije

Ko razmišljamo o ključnih osebnostih v razvoju slovenskega jezika in kulture, je ime Adam Bohorič skoraj neizogibno. Medtem ko so mnogi prispevali k razvoju slovenske literarne tradicije in krepitvi nacionalne identitete, je Bohoričeva vloga edinstvena: postavil je temelje za moderen slovenski pravopis, s čimer je pomembno vplival na strukturo in obliko slovenskega jezika.

Adam Bohorič se je rodil leta 1520 v Brestanici in je postal priča razcvetu reformacijskega gibanja v Sloveniji. To obdobje je bilo čas hitrih sprememb in inovacij, ko so se mnogi Slovenci, navdihnjeni z idejami reformacije, zavzeli za versko, jezikovno in kulturno prenovu.

Po končanem študiju jezikoslovja in glasbe v Wittenbergu je v letih 1551–1563 vodil svojo šolo v Krškem. Leta 1565 jo je zaprl ter na povabilo Primoža Trubarja in Sebastijana Krelja postal ravnatelj stanovske šole v Ljubljani (danes Klasična gimnazija v Ljubljani). Šolo je vodil do upokojitve leta 1582, v obdobju 1595–1598 pa je bil njen začasni ravnatelj.

Bohoričev največji prispevek k slovenski kulturi je bilo njegovo delo *Arcticae horulae succisivae* iz leta 1584. Ta knjiga, katere naslov bi lahko prevedli kot **Male oziroma Proste zimske urice**, je bila prva slovenska slovnica. V njej je predstavil svoj pravopisni sistem, ki je uporabljal posebne znake za zapisovanje slovenskih glasov.

Pomemben je zlasti predgovor k slovnici, v katerem z visoko stopnjo slovenske zavesti piše o svojem jeziku in rodu. Nato je v latinščini razložena slovnica slovenskega jezika. Sestavljata jo dva večja dela, od katerih prvi obsega pravopis, besedoslovje in oblikoslovje, drugi pa skladnjo. Našteta so tudi načela črkopisa, ki se po njem imenuje bohoričica.

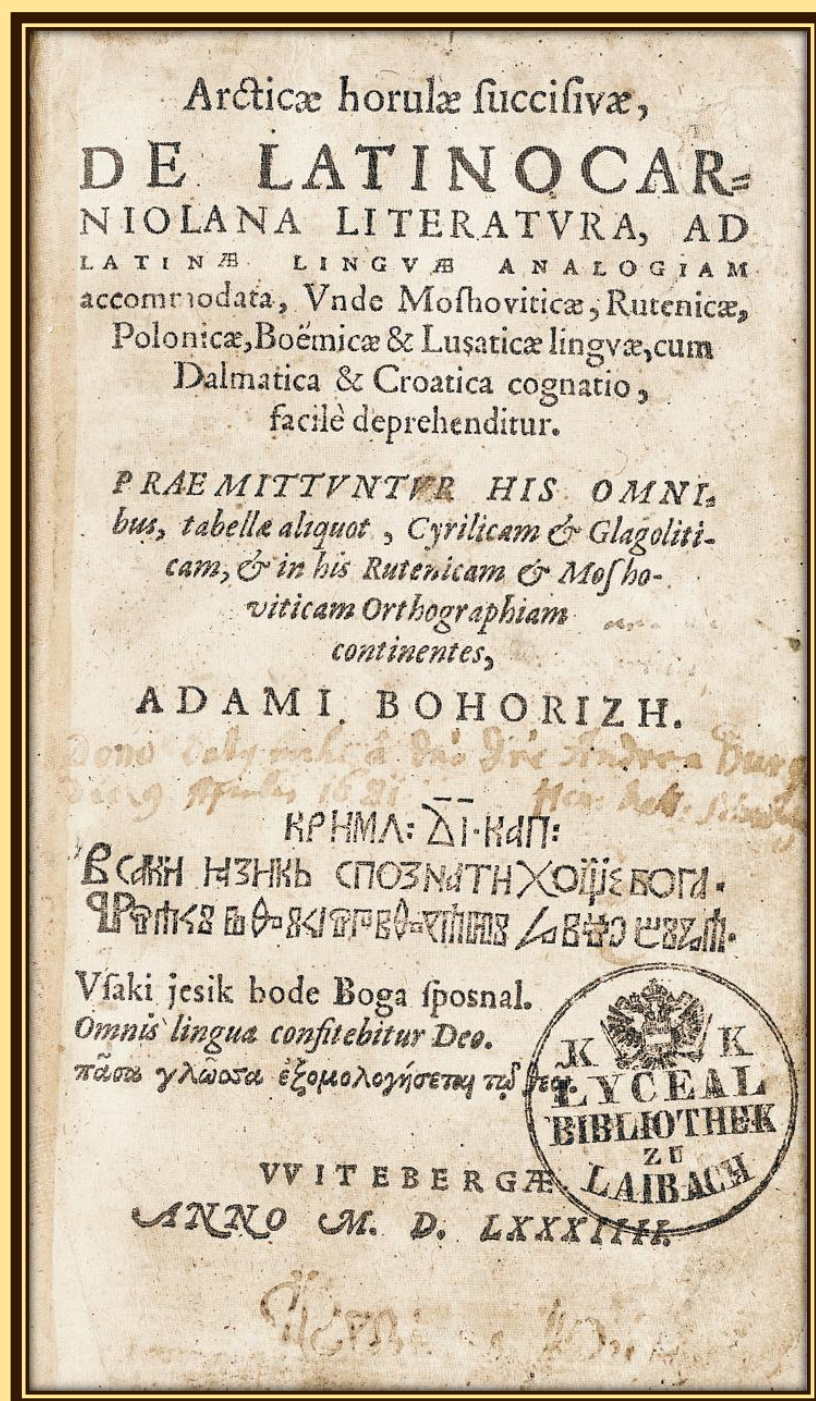
Slovnico je napisal po zgledu latinske slovnice Philippa Melanchtona, zato je izpustil nekatere značilnosti slovenščine, vendar je kljub temu ostala v veljavi dobrih 200 let. Ta sistem je bil prvi poskus standardizacije slovenskega jezika in osnova za slovenski pravopis vse do 19. stoletja.

A Bohoričeva dediščina ni zgolj tehnična. S svojo slovnico je izrazil globoko spoštovanje in ljubezen do slovenskega jezika. V času, ko so bili Slovenci pod pritiskom asimilacijskih sil in je bil slovenski jezik pogosto prezrt ali zaničevan, je Bohoričeva *Arcticae horulae* postala simbol slovenske jezikovne in kulturne odločnosti.

Sodeloval je z Jurijem Dalmatinom pri vseh njegovih knjigah in je avtor registra v Bibliji. Napisal je tudi delo *Otročja tabla* okoli leta 1580 in *Otročja pejssem, kedar se zjutra vstane ali zvečer spat gre* leta 1584.

V ozadju teh tehničnih dosežkov je bila tudi Bohoričeva vloga učitelja in vzgojitelja. Poučeval je v Ljubljani in kasneje v nemških mestih, kjer je na slovenske študente prenašal svoje znanje in ljubezen do jezika. Njegova strast do izobraževanja je prispevala k oblikovanju nove generacije slovenskih intelektualcev in reformatorjev.

Bil je vizionar, ki je v slovenskem jeziku videl ne le komunikacijsko orodje, temveč tudi temelj narodne identitete. Njegova dediščina, ki se odraža na vsaki strani, napisani v slovenščini, je neprecenljiv prispevek k slovenski kulturni in jezikovni zgodovini.

Zimske urice proste o latinsko-kranjski pismenosti, na kratko Zimske urice proste ali Proste zimske urice (latinsko *Arcticae horulae succisivae, de Latino Carniolana literatura*) iz leta 1584

Manj znani predstavniki slovenskega reformacijskega in protestantskega gibanja

Ob besedah **reformacija na Slovenskem** se večinoma spomnimo na štiri velika imena (Trubar, Dalmatin, Bohorič in Krelj), ki so delovala v središču reformacijskega gibanja. A to nikakor ne pomeni, da so bili edini, ki so želeli reformirati slovensko cerkev in so pripomogli k razvoju slovenskega jezika in kulture. Tudi drugi, danes manj poznani posamezniki, so pomembno vplivali na ta razvoj.

Janž Znojilšek se je med letoma 1584 in 1586 izobraževal v šoli blizu Jene in leta 1591 šolanje končal z magisterijem. Med študijem je **sodeloval z Dalmatinom pri ugotavljanju in odpravljanju napak pred tiskanjem Biblije**. Vmes je leta 1588 **poučeval na stanovski šoli v Ljubljani**, kjer je bil leta 1592 **pridigar** in leta **1594 cerkveni šolski nadzornik**. Iz tega obdobja je znano tudi njegovo slovstveno delovanje. Leta 1595 je v Tübingenu izšel njegov **prevod Malega Lutrovega katekizma (Katechismus Doctoria Martina Luthra)** s štirimi, verjetno njegovimi pesmimi, ki jih odlikujeta oblikovni smisel za estetiko in sproščenost. Znojilšek je bil leta 1598 izgnan iz Ljubljane, zato je leta 1600 sprva odšel v Tübingen in nato služboval v različnih krajih. **Na univerzi v Heilbronnju je bil med letoma 1626 in 1637 protestantski župnik (pastor) in profesor hebrejščine, na koncu pa je služboval v Friziji.**

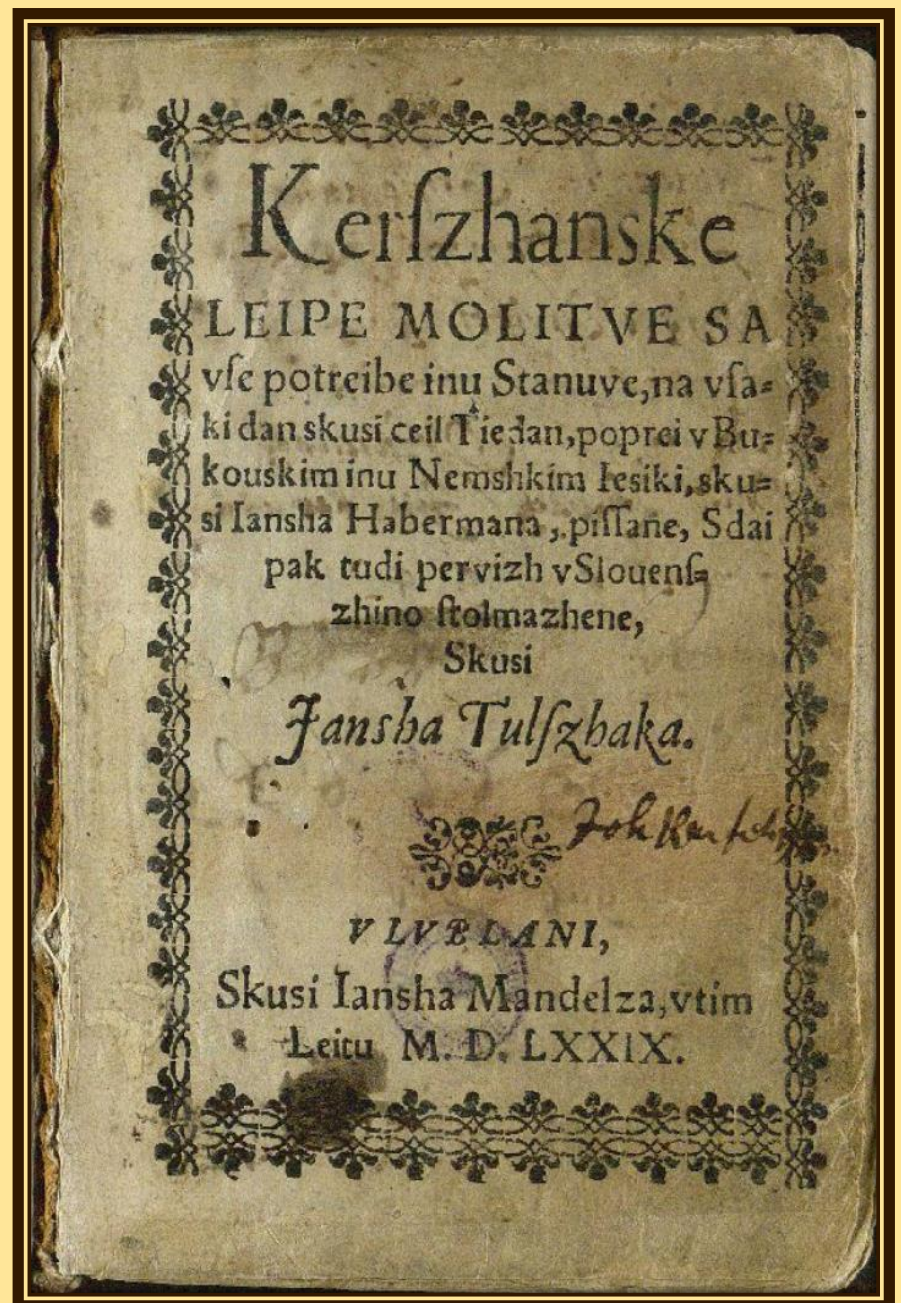
Suzana Oberburger, klarisinja s simpatijami za protestantizem, je bila rojena neznanemu predstavniku plemiškega rodu Oberburgerjev, ki so imeli več gradov in posestev ob Pivki na Notranjskem. Leta 1583 je bila v samostanu klaris v Mekinjah pri Kamniku **izvoljena za opatinjo. Seznanila se je s protestantizmom ter zbiralala in prepisovala nemška in latinska lutrovska besedila**. Katoliška cerkev jo je zato leta 1593 s tega mesta odstavila, umakniti se je morala v **dominikanski samostan Adergas**.

Krištov Spindler je od leta 1563 do 1567 študiral na univerzi v Tübingenu in bil leta **1569 ordiniran**, nato je na Trubarjev predlog prišel v Ljubljano za pastora. **Vodil je nemško in slovensko cerkev**. Po njegovi zaslugi so od leta 1569 do 1581 v Ljubljano prišli znani pridigarji **Janž Schweiger (1569), Jurij Dalmatin (1572) in Felicijan Trubar (1581)**. Zavzemal se je za slovensko književnost, med drugim je podpiral izdajo Dalmatinovega prevoda Biblije, kot šolski nadzornik pa za **boljše gnotne razmere v šolstvu**.

Felicijan Trubar, četrti otrok iz Trubarjevega zakona z Barbaro Sitar, je bil superintendent slovenske in nemške protestantske cerkve. Ugotovljeno je, da se je leta 1568 vpisal na tübingensko univerzo, kjer je leta 1578 magistriral. Leta 1580 je kot očetov odposlanec **sodeloval pri prepričevanju kranjskih, koroških in štajerskih**

protestantov, naj pristopijo k Formuli concordiae in s tem potrdijo svojo usmeritev. Decembra 1580 je bil ordiniran v tübingenski župnijski cerkvi. V začetku leta 1581 je nastopil **službo slovenskega in nemškega pridigarja v Ljubljani**. Bil je član revizijske komisije, ki je pred natisom pregledala Dalmatinovo Biblijo. Po smrti K. Spindlerja (1592) je postal **superintendent ljubljanske slovenske cerkve**, po smrti J. Simplicija pa tudi nemške cerkve. Leta 1595 je v Tübingenu poskrbel za natis očetovega prevoda **Hišne postille**.

Janž Tulščak je najprej kot katoliški mašnik deloval v Beli krajini. V Metliki je začel pridigati v protestantskem duhu in istočasno **sodeloval v komisiji, ki je odobrila hrvaške prevode Trubarjevih knjig**. Leta 1571 je postal pomožni, leta 1581 pa **deželni pridigar v Ljubljani**, kjer je med drugim **sodeloval v revizijski komisiji** za Dalmatinov prevod Biblije. priredil je prvi slovenski molitvenik **Kersčanske leipe molitve**, ki je bil natisnjen leta 1579 v ljubljanski tiskarni Janeza Mandelca. **Molitvam, ki so prevedene iz latinščine in nemščine, je dodan tudi dolg polemičen slovenski predgovor o pravi molitvi.**

Kersčanske leipe molitve Janža Tulščaka